

ZUIDWESTER

contactblad IVN Zuidwest Veluwezoom

najaar 2016, jaargang 30



Namen en adressen

IVN

IVN werkt aan een duurzame samenleving. Door mensen zelf in aanraking te brengen met de natuur worden zij zich pas écht bewust van de waarde ervan. Daarom laten wij jong en oud de natuur van dichtbij beleven.

Afdelingsbestuur IVN Zuidwest Veluwezoom

Voorzitter

Cees Kwakernaak
Middenlaan 44
6869 VR Heveadorp
026 - 333 40 59 of
06 - 11 53 26 98, ceesc.kwakernaak@gmail.com

Secretariaat

Maykel van Gent
Riemsdijkstraat 49
6701 BC Wageningen
ivn.zwv@gmail.com

Ledenadministratie en penningmeester

Wim Chardon
Groenendaalseweg 4
6871 CP Renkum
0317 - 31 94 90, wim.chardon@wur.nl

Bestuursleden

Vacant

Adviseur bestuur

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 026 - 334 27 43

Werkgroepcoördinatie

Landschapsonderhoud

Albert Smit, a.smit@maakarchitectuur.nl,
026 - 339 24 11

Redactie Zuidwester, redactie.zw@gmail.com

Simone Saarloos
Beukenlaan 1
6871 CK Renkum
0317 – 35 74 56, simonesaarloos@gmail.com
06 - 55 15 69 18

Bezorging Zuidwester

Wim Chardon, wim.chardon@wur.nl, 0317 - 31 94 90

PR en website

Albert Bos, albert.bos@hetnet.nl, 026 - 334 27 43

Beken en sprengen

Ruud Schaafsma, ruud.schaafsma@gmail.com,
0317 - 31 51 17

Zomp

Johanneke Sanders, johanneke.sanders@xs4all.nl,
026 - 334 30 77

Vogelwerkgroep

Els Roode, els.frank@planet.nl, 0317 - 31 82 12

Werkgroep Arboretum

Betsie van Loenen, b.vanloenen@hotmail.com,
0317 - 41 81 24

Heemtuin De Zomp

Ingang Fangmanweg/hoek Dam
Oosterbeek

IVN Gelderland

Jansbuitensingel 14
6811 AB Arnhem
026 - 351 29 27

IVN landelijk bureau

Plantage Middenlaan 2C
Postbus 20123
1000 HC Amsterdam
020 – 622 81 15

Lidmaatschap IVN Zuidwest Veluwezoom

Contributie: € 16,- per jaar. Donatie: € 10,- per jaar. Huis-
genoten: € 8,- per jaar
Girorekening: NL39 INGB 0000 805291 t.n.v. IVN-afdeling
Zuidwest Veluwezoom te Renkum

Foto van de voorpagina

De foto van de voorpagina is gemaakt op 11 juni 2016. Op 11 en 12 juni 2016 vonden de IVN Slootjesdagen plaats. Op deze dagen kon je bij het Informatiecentrum Renkums Beekdal ontdekken wat er allemaal in een beek gebeurt. Meer foto's op pagina 11 van deze Zuidwester.

ZUIDWESTER

contactblad IVN Zuidwest Veluwezoom

Van de voorzitter

Kijken of waarnemen

Dit jaar hadden we de Julische Alpen en het Karstgebied van Slovenië uitgekozen als vakantiebestemming. Vanaf de camping hadden we een soort levensechte ansichtkaart met de prachtigste bergen als panorama. Dat nodigde dus wel uit tot bezoek aan de bergen!

In dit kalkgebergte hebben we naar ons idee wel het grootste aantal soorten bloeiende planten gezien dat we ooit waren tegengekomen. Variaties van laag naar hoog, van meer naar minder kalkrijk, van beschadwd naar zonnig zorgden ervoor dat we de prachtigste soorten in een ongelooflijke kleurschakering tegenkwamen. En telkens bleven we weer even staan bij weer een nieuwe plant om te kijken of we hem thuis konden brengen, maar ook om te genieten van de schoonheid ervan.

Intussen werden we dan natuurlijk vaak voorbij gelopen door andere bergwandelaars, kennelijk zonder al te veel aandacht voor de natuur. Ze keken natuurlijk wel, maar ik denk dat ze weinig hebben waargenomen.

Het is denk ik een belangrijke taak van het IVN om mensen te leren waarnemen wat de natuur en het landschap ons te bieden hebben. In januari volgend jaar beginnen we weer, samen met de IVN afdelingen Ede en Veenendaal / Rhenen en de KNNV afdeling Wageningen, met een nieuwe natuurgidsencursus. Een mooie gelegenheid voor mensen die het leuk zouden vinden om anderen enthousiast te maken voor natuur en landschap. Gewoon door ze te leren waarnemen!

Cees Kwakernaak, voorzitter IVN-afdeling Zuidwest Veluwezoom



- 4 Vogelwerkgroep; oogstfeest
- 5 Boek over IJsland; moestuinieren
- 6/7 IVN dagje uit
- 8 Herstel waterfilterkelder
- 9 2017 Jaar van de Botanische Tuinen
- 10/11 Bonte Bentheimer varkens
- 11 Nieuwe belevenissen in de natuur
- 12 Cadeau voor Willemshoeve
- 13 De Ganzenveer
- 14 Kinderpagina
- 15 Van het bestuur
- 16 Buitenladder

COLOFON

De Zuidwester is het contact- en informatieblad van IVN Zuidwest Veluwezoom en verschijnt twee maal per jaar.

REDACTIE:

Kirsten Haanraads, Albert Bos,
Simone Saarloos

EINDREDACTIE:

Simone Saarloos

DRUKKER:

Editoo B.V. te Arnhem

REDACTIEADRES:

Simone Saarloos
Beukenlaan 1
6871 CK Renkum
telefoon: 0317 – 35 74 56
mobiel 06 - 55 15 69 18
e-mail: redactie.zw@gmail.com of
simonesaarloos@gmail.com

De uiterste inzenddatum van kopij voor het voorjaarsnummer is: **24 februari 2017.**



Programma Vogelwerkgroep

Tekst: Els Roode

De vogelwerkgroep IVN-Zuidwest Veluwezoom heeft weer een programma samengesteld voor het nieuwe seizoen. Op 29 oktober beginnen we met een excursie in de Jufferswaard, waarbij we ook onderhoud zullen plegen aan de oeverwaluwand. Wie het leuk vindt, mag daaraan meehelpen. Ook roepen we de schoolkinderen op die vorig jaar bij de opening van de oeverwaluwand aanwezig waren om mee te doen aan deze excursie. Afgelopen voorjaar hebben we nauwelijks oeverwaluwen gezien, maar er zijn wel degelijk enkele voor oeverwaluwen typerende gaten gemaakt in de wand. We gaan deze gaten die uitgraven en we hopen dan nog restanten van een nestje te kunnen vinden. Daarna vullen we alle gaatjes weer op en ook zal er flink wat onkruid gewied worden. Volgend voorjaar hopen we m.b.v. een verdeckt opgestelde bewegingscamera de oeverwaluwen te kunnen betrappen. En wie weet komen er dan meer oeverwaluwen...

Programma voor de vogelwerkgroep

- **29 oktober:** excursie Jufferswaard inclusief onderhoud oeverwaluwand, start om 9.00 uur, verzamelen op de parkeerplaats bij de veerstoep van het Renkumse veer.
- **26 november:** zeevogelexcursie met o.a. Brouwersdam en Prunjepolder, dag vullende auto excursie, vertrek om 7.30 uur vanaf Utrechtseweg 121 te Renkum.
- **15 januari:** wandeling Blauwe Kamer, start om 9.00 uur, verzamelen op de parkeerplaats bij restaurant De Blauwe Kamer, Blauwe Kamer 14, 6702 PA Wageningen.
- **25 februari:** wandeling Planken Wambuis, start om 9.00 uur, verzamelen op de parkeerplaats Oud Reemst, Hardevijkseweg 1A, 6731 ST Otterlo.
- **11 maart:** start van BMP (Broedvogel Monitoring Project voor het SOVON en Staatsbosbeheer in de Jufferswaard en op de Noordberg) om de twee weken t/m mei en 1x in juni, starttijd half uur voor zonsopkomst.
- **22 april:** ontbijtexcursie BMP Jufferswaard en Noordberg, starttijd met zonsopkomst.

Aanmelden

Voor alle excursies geldt: per e-mail aanmelden op els.frank@planet.nl; maximaal aantal deelnemers is 15 personen.

Vogelzang oefenen

Wij hebben gemerkt dat er altijd geïnteresseerden voor een cursus vogelzang zijn. De vogelwerkgroep geeft geen cursus, maar degene die echt wil oefenen, raden wij aan om deel te nemen aan de broedvogeltellingen. Een mooie kennismaking daarmee is de excursie op 22 april. Wij kunnen tijdens de rest van de tellingen een beperkt aantal mensen mee laten lopen, dus het is raadzaam om u daarvoor op tijd aan te melden.

Oogstfeest in het Renkums beekdal

In april hebben we in het Renkums beekdal het voorjaar gevierd. Op de gezellige lentemarkt bij het Informatiecentrum kon u onder meer plantjes kopen en een fruitboom enten. De kinderen hebben granen ingezaaid.

Nu groeien alle planten in het Renkums beekdal, ze bloeien en de zaden en vruchten rijpen. Oktober is voor de oogst. Zo ook in het Renkums beekdal.

Op **zaterdag 8 oktober** is er een gezellige markt en zijn er verschillende demonstraties en activiteiten voor jong en oud. De markt duurt van 11.00 - 16.00 uur.

U bent van harte welkom. Hebt u (klein)kinderen? Ook voor hen is er genoeg te doen.



Meedoen?

Tekst: Ineke Puijk

Samen met kinderen de natuur in het Renkums beekdal ontdekken, graan onderzoeken en de Renkumse molen beklimmen, kinderen bewust maken en laten nadenken over afval. Het programma van de NMEgroep Renkums Beekdal is dit jaar sterk uitgebreid. Dat vraagt om extra handen. We zijn dan ook op zoek naar mensen die het leuk vinden om te helpen deze activiteiten te ontwikkelen en/of te begeleiden.

Een warme belangstelling voor de natuur en anderen daarin graag laten delen zijn daarbij belangrijke voorwaarden. Wij bieden daartoe een korte training als steuntje in de rug.

Daarnaast is er een gidsenpool die rondleidingen door het beekdal verzorgt. Ook daar kunnen we versterking gebruiken.

Hebt u belangstelling? Kom eens langs bij het infocentrum voor meer informatie of meld u direct aan via info@renkumsbeekdal.nl.

'Verder struinen op IJsland'

Tekst en foto: Ruud Schaafsma

In oktober 2016 gaat 'Verder struinen op IJsland' verschijnen, mijn tweede boek over dit mooie land. In het boek van 170 pagina's staan ruim 230 foto's. Achterop het boek staat de volgende tekst:

IJsland is een uniek eiland binnen Europa, waar je direct in aanraking komt met het ontstaan van de aarde. Een paradijs voor natuurliefhebbers, wandelaars en fotografen. IJsland heeft een betoverende schoonheid door zijn heldere vergezichten, vulkanische verschijnselen, enorme gletsjers, de hoge vogelrotsen en meren met broedende vogels, de midzomernacht en het noorderlicht.

Net als in mijn vorige boek 'Struinen op IJsland' staan mijn belevenissen van jaren reizen door IJsland hier op papier. Boeiend zijn de verhalen over twee schepen die bij IJsland vergingen: een VOC-schip op thuisreis en een handelsschip uit de Hanzetijd. En het intrigerende verhaal uit het dagboek van een Engelse soldaat die tijdens de Tweede Wereldoorlog twee jaar op IJsland was gestationeerd. De eenheid noemde zich na twee extreem strenge winters de Polar Bears.

De nadruk van de onderwerpen ligt op mijn wandel- en natuurervaringen in een op veel plekken 'buitenaards' IJsland.



Moestuineren

Tekst: Kirsten Haanraads

Kweken van groente, fruit en kruiden is leuk, maar succesvol oogsten is best lastig. Daarom sloegen IVN en Albert Heijn afgelopen voorjaar de handen ineen.

IVN gaf online op de AH Community (een online discussieplatform), de website en via online-filmpjes tips en adviezen over moestuinieren. Het doel van IVN was om mensen te laten ontdekken hoe spannend, makkelijk, leuk en dichtbij de natuur is. Want in een moestuintje ontdek en leer je echt iedere dag wat nieuws.

Het enthousiasme van de veelal onervaren moestuiniers leverde vaak ook hilarische vragen op ...

Vraag 1

Beste moestuinier

ik heb een vraag kan ik ook een lamp als licht gebruiken 's avonds ?
en ik kom telkens te kort aan grond is dat normaal?
alvast bedankt

Vraag 2

Ik heb een moestuintje waar op het omhulsel staat dat het een doperwt is, maar op het kaartje staat dat het een sperzieboon is. Hoe weet ik nu wat het is?

Doperwtzaden zijn rond en sperziebonenzaden zijn langwerpig.

Vraag 3

Maakt het uit hoe je de zaadjes in het bakje doet? Gek genoeg groeit mijn tuinkers naar beneden! De aarde kwam helemaal omhoog;-)

Vraag 4

In ons moestuinpotje "sperzieboon" zit ook een soort tictaczaadje. Het zit los in het potje naast het zaadmatje en het aardetabje. In de beschrijving op de binnenkant wordt hier nergens over gesproken. Wat te doen met dit tictaczaadje?

Ik had maar 1 zaadje in het papiertje en zag er inderdaad net uit als een tictac. Bedoel je die?

Vraag 5

Hoi. Waar is het tablet voor? Heb ik deze perse nodig?

Als je dat bruine tablet bedoelt. Dat is de aarde die erbij hoort.

Als je dat tablet op een schoteltje legt met wat water erbij raakt het tabletje los en komt er aarde 'uit'.

'IVN dagje uit' naar de Biesbosch

Tekst en foto's: Remieke Niermeyer. Foto van ijsvogel: Milka Sytsma

Met z'n 21-en starten we deze dag bij station Ede-Wageningen en rijden richting de Biesbosch. Boven Ede hangt lage bewolking. Zou de luchtlanding wel door kunnen gaan? Hoe dichterbij de Biesbosch komen, hoe meer blauwe lucht we zien. Dat belooft dus een prachtige dag te worden.

Tegen elven stappen we, vlak bij het dorpje Hank, uit op de parkeerplaats van Vissershag. We genieten eerst van een kop koffie of thee op een terras met uitzicht op het lagere gelegen haventje. We worden om half twaalf in de (fluister)boot genomen (zie onderstaande foto). Gedurende zo'n anderhalf uur varen we over vele kreken en waterwegen. Een zeer enthousiaste gids vertelt de ontstaansgeschiedenis van dit gebied: over het leefgebied van de Batavieren tot de huidige status, een natuurreservaat waarin de natuur eindelijk zijn gang mag gaan. Daarna volgt een met talloze tastbare voorwerpen zoals huiden, poten, schedels, staarten en uitwerpselen ondersteunde uitleg over bever en beverrat. De gids leeft, wonend op een eilandje, al jaren in en van het gebied.

'Blauwe schicht' gespot

Op veel plekken zie ik de sporen van menselijk ingrijpen en gebruik, van de voorbije oorlog en van het verzet. Toch overheerst de natuur. Ik ontdek bomen met aangeknaagde bast. Bevers? Prachtige wilgenstruwelen vinden hun plek langs de oever. Omgekiepte bomen, met hun wortelkruit

loodrecht op de waterspiegel, vormen een aantrekkelijke plek voor de ijsvogel om z'n nest in uit te graven. Hier en daar horen en zien we, soms pontificaal zittend op een kale tak, de 'blauwe schicht'. De boot helt dan bijna over, want iedereen wil die ijsvogel toch wel spotten (zie foto op pagina 7). Behalve deze uitdagende waarneming zien we een veelvoud van allerlei eenden, meerkoeten, futen soms een dodaars, enzovoort, maar de visarend vertoont zich niet. Daarnaast hebben we ook zicht op een van de energieproductiereuzen, de Amercentrale. Wat is dat een mammoet in dit gebied, maar ach die hoort er ook bij (zie foto op pagina 7).

Korte wandeling

Eenmaal weer op de wal is de keus aan de deelnemers: terrasje pikken, een korte/langere wandeling door het gebied, naar het natuurcentrum of naar het noordelijker deel met grote plas-drasgebieden. De meesten kiezen voor de korte wandeling. Deze gaat eerst over een pad voor het aangespannen paard. Dus is het pad tamelijk breed. Het loopt over een van de vele dijken met, als de begroeiing het toelaat, zicht op het water en aan de andere kant op het binnendijkse land met schapen. Met een grote boog komen we terug bij de parkeerplaats van Vissershag. Hier haakt een aantal wandelaars af, deels om op tijd terug te zijn in Ede, anderen om nog even rustig na te genieten op het terras.





Over de dijk

Zo'n 15-tal gaat verder onder langs de dijk en na verloop van tijd boven op die dijk. De begroeiing van de taluuds is een tijdje geleden gemaaid. We zien nu veel weer opgroeiende planten zoals cichorei, berenklaauw, wilde peen, maar ook de prachtig gele bloemen van het heelblaadje (zie foto op pagina 7) en de paarse van smeerwortel, zwarteknoop, duifkruid en scabiosa. De hommels doen zich evenals blauwtjes en zelfs een argusvlinder te goed aan de nectar. Er vliegen verschillende grote en kleine libellen, soms zitten ze even stil en kunnen we ze van dichtbij bewonderen. Ach je komt, ondanks de vele aanwezige oplettende ogenparen, toch steeds ogen te kort om alles waar te nemen.

We lopen het laatste stuk over een toegangsweg naar de vruchtbare akkers en een camping. Het graan is al geoogst, op enkele percelen liggen uien te drogen en op andere staan de rode en groene kool te wachten op het oogstmes. Op een kruispunt wordt onze aandacht getrokken door een monument ter nagedachtenis aan de bemanning van een tijdens de oorlog neergestort vliegtuig. We vervolgen onze weg richting parkeerplaats. Vier van ons gaan toch nog even in het noordelijke deel kijken en de rest maakt zich klaar om terug naar Ede te gaan. Het loopt tenslotte al tegen vieren.

Voer voor vogelaars

Met z'n vieren gaan we via Werkendam naar het vogelrijke noordelijke gebied. We rijden over een tamelijk smalle weg, met aan weerszijden uitgestrekte watervlaktes en drassige

gebieden, maar met weinig ruimte om de auto veilig te parkeren. Toch lukt het hier en daar. Nu kunnen we rustig genieten van de gevederde vrienden. Grote groepen eenden en meerkoeten dobberen op het water. Daar tussen door zwemmen futen, knobbelzwanen en een keer een koppeltje zwarte zwanen. Op veel plekken zijn de grote zilverreigers aanwezig.

Verschillende keren vliegen grote vluchten ganzen, waaronder ook Canadese, gemengd met kieviten en spreeuwen op. Waarschijnlijk is er een 'roofpiet' in de lucht en gaan ze daarom op de wieken. Na wat speurwerk ontdekken we een slechtvalk, een bruine kiek en op een paaltje ook nog een smelleken.

Weer verder rijdend zien we een cluster van auto's op een doodlopende weg. Dat is voer voor vogelaars. Er is vast wat te zien. Ja hoor, bij een batterij telescopen horen we van de aanwezigen dat er een Bairds steltloper is gespot. Dat is een kers op de taart, want dit is pas de 12e waarneming voor Nederland ooit! Wat zijn wij bofferds!

We gaan weer door, nu naar de uitkijktoren over de Petrusplaat, een zoetwaterspaarbekken. Hier ontvouwt zich een uitzicht over een watervlakte omzoomd met opgaande struiken en daarboven een blauwe lucht, waarin grijze en witte wolkenpartijen statig voorbijzeilen. Hier en daar dobbert op het bijna rimpelloze wateroppervlak een zwart silhouet van een vogel. Het is hier vrijwel muisstil. Tot een groene specht z'n aanwezigheid kenbaar maakt.

Toch moeten we weer verder. Op weg terug naar Ede maken we nog een stop. Het is weer bij een prachtig nat gebied. We zijn nauwelijks uitgestapt of er komt een grote 'roofpiet' aangevlogen. Het is een visarend die recht over ons heen komt vliegen, wat een mazzel.

Met deze prachtige waarnemingen besluit ik mijn 'IVN dagje uit'.

Het was van begin tot eind genieten!



Herstel waterfilterkelder langs de Seelbeek

Tekst: Cees Kwakernaak

In Heveadorp staat langs de Seelbeek een waterfilterkelder uit 1910, die behoorde bij de toenmalige modelboerderij Het Huis ter Aa. Deze boerderij heeft later plaatsgemaakt voor de Hevea-rubberfabriek. Dit gemeentelijk monument verkeert in slechte staat. Twee inwoners hebben het initiatief genomen om deze filterkelder te gaan restaureren, waarvoor inmiddels een aanzienlijk budget is verzameld.

Hulp van de werkgroep Beken en sprengen

De werkgroep Beken en sprengen heeft op 10 september jl. veel werk verzet bij de filterkelder. Vele kruiwagens zand en slib zijn uit de kelder verwijderd om zicht te krijgen op de toestand van de fundering. Dit is van belang om te kunnen bepalen of de fundering eerst aangepakt moet worden alvorens de scheuren gedicht worden.

Dankzij het graafwerk van de werkgroep kon een constructeur een beeld krijgen van de stabiliteit van de fundering. De problemen lijken mee te vallen, maar het onderzoek loopt nog.

Verder zijn die ochtend veel struiken en boompjes rond de kelder verwijderd om het zicht op dit bijzondere gebouw, vanaf het wandelpad langs de rand van de Valkeniersbossen, te verbeteren. Ook is alle onkruid van het dak van de filterkelder verwijderd.

Een belangrijke stap naar de restauratie van een voor Nederland uniek gebouw!



De filterkelder

Uit: 'De Oosterbeekse en Doorwerthse beken. Een cultuur-historische wandelgids' door Ruud Schaafsma. Uitgeverij: Matrijs, Utrecht, 2010.

Uit hygiënische overwegingen werd in 1908 halverwege de beek een filterkelder gebouwd. Dit is een groot rond gebouw, waar via een schuif beekwater kon worden ingelaten. Het toch al schone beekwater werd nog verder gezuiverd in een grindbed. Ten zuiden van de filterkelder liep het gefilterde water in een grote ondergrondse opslagkelder. Van daaruit werd het water door pijpen naar de diverse gebouwen van modelboerderij 'Het Huis ter Aa' gepompt. Dit was een vroeg voorbeeld van moderne bedrijfstechniek en hygiëne in het begin van de twintigste eeuw.

Deze unieke filterkelder bestaat nog en is op de gemeentelijke monumentenlijst gezet. Begin negentiger jaren is het gebouw deels gerestaureerd. In 2006 is de dikke laag zand en slib die er in de loop der decennia was ingestroomd, verwijderd door vrijwilligers van IVN Zuidwest Veluwezoom en door de gemeente Renkum. De gemeente heeft plannen om de filterkelder verder te restaureren.

Knotten

Ook in het seizoen 2016 - 2017 gaat de werkgroep Landschapsonderhoud meerdere keren wilgen knotten. Kijk voor de data op de Buitenladder op de achterste pagina van deze Zuidwester of op de (vernieuwde) website van onze IVN-afdeling.



2017 Jaar van de Botanische Tuinen

In 2017 wordt het jaar van de botanische tuinen gevierd. Er worden veel activiteiten georganiseerd door alle 24 aangesloten botanische tuinen van Nederland. Belmonte Arboretum doet hier ook aan mee.

Met het project Planten voor de Toekomst werken de 24 botanische tuinen aangesloten bij de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen (NVBT) gezamenlijk aan een eigentijdse publieksprogrammering. Dankzij de steun van de Nationale Postcode Loterij kunnen wij, de botanische tuinen, in samenwerking met Waag Society onze plantencollecties met elkaar verbinden en op een innovatieve wijze delen met het publiek.

Dit project is gestart in 2013 en gezamenlijk wordt gewerkt aan een 'Jaar van de Botanische Tuinen' in 2017. De tentoonstelling 'Bescherm De Planten' in 2015 was de start van de gezamenlijke programmering. In alle 24 bij de NVBT aangesloten tuinen werden tien planten uitgelicht met een felrode lijst, omdat ze op een Rode Lijst van bedreigde planten staan. De verhalen van alle planten in de tentoonstelling zijn online te vinden op de website met de Plantenzoeker. In het najaar van 2015 volgden de speciale onthulling/verhulling van een zaad-sculptuur en de landelijke speurtocht naar het Gouden Zaad.

In 2016 wordt verder gewerkt aan het ontsluiten van onze collecties en een eigentijdse publieksprogrammering.

Bekijk de website www.botanischetuinen.nl.



Bonte Bentheimer landvarkens helpen bij de bestrijding van Japanse duizendknoop

Tekst en foto's: Norbert Mergen

Wij, dat wil zeggen. MergenMetz, hebben al een flink aantal jaren een paar bonte Bentheimer landvarkens. Ze lopen op een stuk grond waar eerst de Japanse duizendknoop welig tierde. Die was na een poos verdwenen; er groeit alleen nog wat omheen. Een ongeplande, ongecontroleerde toevalstreffer.

Zoeken naar bestrijding van Japanse duizendknoop

Japanse duizendknoop is ooit als sier-/tuinplant naar hier gehaald, maar blijkt bijzonder invasief en is lastig te bestrijden. De wortels werken zich door funderingen en asfalt. De overheid heeft Stichting Probos gevraagd te onderzoeken welke manier van bestrijding het beste is. Hieronder vallen onder andere chemische bestrijding, afdekken, herhaaldelijk maaien (groei frustreren) en afgraven. Wie googlet en kijkt naar wat er in omringende landen is bereikt, ziet dat het zeker tien jaar duurt eer de plant het loodje heeft gelegd.

Meer natuurlijke bestrijding

De gemeente Renkum waardeerde het idee van een meer natuurlijke bestrijding en steunde een burgerinitiatief. Van april tot november 2015 liepen er zes jonge gelten (ongedekte zeugen) aan de Nico Bovenweg in Oosterbeek. Het terrein was op dat moment rijk aan kastanjes, eikels, speenkruid en berenklauw. We leerden dat de Japanse duizendknoop niet bovenaan de lijst van smaakvoorkeur stond. Desalniettemin aten de dieren ervan en was er duidelijk zichtbaar resultaat. De conclusie eind 2015 was dan ook dat de dieren te klein waren en het terrein te groot (4.500 m²). Tijdens de winter is om praktische redenen

gestopt. Het is echter wel een goede periode voor de dieren om juist de wortels op te graven en te eten.

Op 1 april 2016 zijn iets grotere, maar ook nog jonge borgen (gecastreerde beren) op hetzelfde stuk grond losgelaten. We hebben overwogen het terrein te verkleinen om de druk van de dieren erop te vergroten, maar dat is om een aantal redenen niet gedaan (onder andere vanwege de wadi die er loopt).

Resultaat van de inzet van varkens

Zeker in het begin van 2016 hielden de dieren de Japanse duizendknoop er goed onder. Ze aten ook de wortels. Waar het varkensterrein de eerste maanden nog kaal uitzag, schoot de Japanse duizendknoop eromheen al hoog op. De jonge scheuten blijken dus smakelijk te zijn; ook voor mensen trouwens. De hoeveelheid planten was echter te groot en dus is nu binnen het schrikdraad Japanse duizendknoop duidelijk aanwezig.

Opmerkelijk is dat de stukken waar de dieren vaker zijn, bij het hok en bij de watervoorziening, vrij kaal zijn. Ertussen, rechts van de wadi van de ene naar de andere kant, is de Japanse duizendknoop flink uitgedund. Aan de linkerzijde, langs de Nico Bovenweg, komen de dieren minder. Daar staat de plant vrij hoog. Maar vergeleken met de omgeving is het resultaat in 2016 duidelijk zichtbaar en is er sprake van progressie. De NS heeft primo augustus langs de spoorbaan chemische bestrijding toegepast. De planten waren letterlijk platgespoten en bruin verdord. Enkele weken later stond het echter weer hoog, hoger en dichter begroeid dan tussen de varkens (zie de foto op pagina 11)..



Nieuwe belevenissen in de natuur

Tekst: Kirsten Haanraads

Genieten van de natuur kan op veel verschillende manieren. Wandelen of fietsen zijn misschien de bekendste, maar er is veel meer.

Pokémon Go

En dat de manier waarop we natuur beleven verandert, werd deze zomer dankzij een nieuwe rage duidelijk: Pokémon Go. Massaal trokken jongeren er op uit om deze tekenfilmfiguurtjes te vinden. Hoe werkt Pokémon Go? Met de app op een mobiele telefoon is het de bedoeling om alle verschillende Pokémon te vangen. Er zijn er 151, in een aantal categorieën, zoals vuurpokémon, waterpokémon en nachtpokémon. Sommige komen heel vaak voor, andere zijn behoorlijk zeldzaam. De jongeren die starend op hun telefoon rondlopen, zijn dus op zoek naar de Pokémon.

Drones

Maar Pokémon is niet de enige nieuwe verschijning in de natuur. Want wat dacht u van drones? In augustus spande Staatsbosbeheer een rechtszaak aan tegen een dronevlieger in de Oostvaardersplassen. Mag je met een drone boven een natuurgebied vliegen of niet? Over het vliegen met drones in natuurgebieden is namelijk nog veel onduidelijkheid; algemene regelgeving bestaat niet. Dieren kunnen van de drone schrikken en op de vlucht slaan. Staatsbosbeheer gebruikt echter zelf ook drones: bijvoorbeeld voor het opsporen van jonge reeën in het veld. Ook hebben ze sinds kort een robotmeeuw die wordt ingezet om ganzen te tellen. De uitspraak van de rechter wordt binnenkort verwacht.

Andere activiteiten

Dat is de techniek. Maar ook diverse andere activiteiten in de natuur nemen hand over hand toe. Wat dacht u van een Doggy Marathon voor honden en hun baasjes? Of Viking Run? Waarbij de deelnemers rennend een parcours vol obstakels door water en modder afleggen? Of een uurtje een yoga-workshop op een eiland in de Nieuwkoopse Plassen? Misschien gaat uw voorkeur uit naar een GPS-speurtocht door de bossen?

De manier waarop we de natuur beleven en erin recreëren verandert dus. Ontstond er vroeger ophef over mountainbikers die niets ontziend door de bossen raceten, tegenwoordig gebeurt er dus veel meer. Activiteiten die niet noodzakelijkerwijs schade toebrengen aan flora en fauna. En die potentieel nieuwe doelgroepen naar buiten weten te krijgen.

De samenleving verandert. Verandert de natuurliefhebber mee?

Vooralsnog lijkt het er op dat de varkens wel degelijk Japanse duizendknoop aankunnen, ook op een voor zes dieren te groot terrein. Vergeleken met alle middelen die Probos probeert – die vermoedelijk stuk voor stuk tien jaar moeten worden toegepast – zal het beduidend korter duren. Het is biologische bestrijding én aan het einde van het seizoen is er vlees. Dus uiteindelijk lijkt het ook goedkoper. In deze context van samenwerking met de gemeente Renkum kan geen correcte kosten-batenanalyse worden gemaakt, omdat er ook tijd in nevenzaken gaat zitten.

Bijkomend resultaat

Bijkomend resultaat is - en dat is ontzettend leuk - dat de buurt enthousiast meehelpt met het bijvoeren van de dieren (louter Japanse duizendknoop zou te eenzijdig zijn) en dat bewoners en passanten in het algemeen direct in contact komen met de voedselketen en zien wat varkens (kunnen) zijn.

Of dit project op deze wijze wordt voortgezet in 2017 en daarna is nog een open vraag waarop we geen antwoord kunnen geven. Stichting Probos heeft vorig jaar met enige interesse de inzet van varkens waargenomen. Hoewel men terughoudend was over het verwachte resultaat van de inzet van dieren tegen Japanse duizendknoop, klonk de opmerking dat ze ook tegen de Amerikaanse eik konden worden ingezet mij als muziek in de oren. De eik wordt links en rechts met liefde omgehaald, maar de eikels zitten in de grond. En die kiemen.

Varkenshoeder terug in Nederland

In de eerste jaren van de 20ste eeuw is de laatste varkenshoeder in Nederland opgehouden. In Midden-Italië, Spanje, op Corsica worden de dieren nog wel buiten 'in het wild' gehouden. Het varken kan, net als vroeger, bijzonder zinvol worden ingezet voor natuurbeheer. Denk aan het wegeten van jonge bomen of het omwoelen van dikke bladerdekken dat zaad naar boven brengt dat weer kan kiemen.

Het wordt misschien wel tijd dat de varkenshoeder terugkomt. Vroeger telde elke gemeente wel een of meer hoeders. Er werd toen door het gemeentebestuur nauwgezet bepaald hoe lang en waar de hoeder met zijn dieren heen moest. Dat was niet alleen bos. Ook akkers (stoppelvelden) kunnen zo worden omgeploegd en bemest.

Misschien kunnen we over een aantal jaar zeggen: Het begon in de gemeente Renkum.



Cadeau voor belevingstuin van Willemshoeve

Tekst en foto: Annerieke Water

De aanleg van de belevingstuin voor ouderen op zorg- en recreatieboerderij De Willemshoeve in Wageningen is bijna klaar.

Op dit moment wordt nog hard gewerkt aan de belevingstuin en aan de bestrating. De gasten volgen alle werkzaamheden met grote belangstelling.

De Ecologische Verbindingszone (EVZ) is aangelegd. Deze is tot stand gekomen in samenwerking met de ecologische medewerkers van de gemeente Wageningen.

Officiële opening belevingstuin

De officiële opening van de belevingstuin was op **vrijdag 30 september jl.** door de wethouder van zorg, onderwijs, cultuur en klimaat, mevrouw Lara de Brito.

IVN-cadeau

Op **1 oktober** was er een open dag zodat iedereen kon kijken hoe mooi de belevingstuin geworden was. Ons IVN-bestuur heeft ter gelegenheid van de opening van de belevingstuin en het 10-jarig bestaan van de zorgboerderij op 1 oktober a.s. besloten een cadeau te schenken aan de Willemshoeve. Dit cadeau bestond uit vogelhuisjes, voersilo's en een insectenhotel. Deze kunnen rondom de boerderij opgehangen worden, zodat de gasten van de vogels en insecten kunnen genieten.

Wout en Nanny van Deelen, de eigenaren van de Willemshoeve, waren blij verrast met het 'natuur'cadeau, evenals hun gasten.



De Ganzenveer ... wie is Els van 't Hof

Mijn naam is Els van 't Hof-von Nordheim. Ik ben geboren op 1 augustus 1944 in Den Haag. Mijn man is 6 jaar geleden overleden. We hebben 3 dochters en vier kleinkinderen. Ik heb 8 jaar geleden een hond geadopteerd. Ze is nu bijna 14 jaar en nog zeer levendig. Zij is mijn laatste hond, heb ik besloten met pijn in het hart, maar een verantwoord besluit gezien mijn leeftijd.

Opleiding

Ik ben in de beginjaren '60 opgeleid als maatschappelijk werker aan de sociale academie 'De Karthuizer' in Amsterdam met als specialisatie kindbescherming. Mijn eerste baan was bij het Goodwillcentrum van het Leger des Heils waar ik gezinsvoogd was van kinderen van prostituees die op de Wallen woonden en werkten, waar majoor Boshardt zich over ontfermde. Zo heb ik de Veluwe leren kennen, waar veel kinderen in tehuizen geplaatst werden.

Beroep

Ik ben dus begonnen dus als maatschappelijk werker in Amsterdam. Daarna werd ik docent maatschappijleer, vervolgens praktijkbegeleider en daarna provinciaal ambtenaar emancipatie in Zeeland. Na verhuizing naar Oostbeek kwam ik in dienst van Arbeidsvoorziening en heb ik allerlei projecten opgezet ten behoeve van langdurig werkloze allochtonen. Vanaf 1998-2008 was ik raadslid/-fractievoorzitter van de PvdA bij de gemeente Renkum; daarnaast en daarna had ik diverse bestuursfuncties.

Daarnaast ben ik van 2009-2015 voorzitter geweest van IVN Zuidwest Veluwezoom. Dat leek mij een mooie tegenhanger na 10 jaar gemeentepolitiek: tijd voor natuur, kennis vergaren. Dat laatste is maar ten dele gelukt, want veel energie is gaan zitten in de realisatie van het Informatiecentrum Renkums Beekdal en daaraan voorafgaand het voortzetten van de NME-activiteiten na sluiting van het MEC. Het resultaat telt: Staatsbosbeheer, gemeente Renkum en IVN Zuidwest Veluwezoom hebben samen iets moois neergezet, waar heel veel mensen, jong en oud, elke dag van kunnen genieten. Binnen een jaar na de opening van het informatiecentrum (mei 2015) konden we de 10.000ste bezoeker verwelkomen (maart 2016).

Hobby's

Lezen, lezen en lezen. Ik lees graag en dan van alles. Ik ben een omnivoor, maar nu met een lichte voorkeur voor geschiedenis en biografieën.

Affiniteit met flora/fauna

Mijn moeder had 'groene vingers'. Van haar heb ik geleerd tuin- en kamerplanten te verzorgen. Ook nu is mijn tuin mijn grote trots en vreugde. Mijn favoriete plant is mijn grote bananenplant, zomers in de tuin en 's winters in mijn slaapkamer.

Mijn favoriete seizoen is eigenlijk de herfst: laaghangende mist, de prachtige 'Indian Summer'-kleuren. Mooiste stukje natuur is natuurlijk het Renkums beekdal. Land dat ik graag



zou bezoeken? Ik zou graag een keer met Ruud Schaafsma mee naar IJsland reizen.

Mijn wens is een hoopvol, vriendelijk en verdraagzaam politiek klimaat in Nederland in plaats van het grossieren in angst en argwaan.

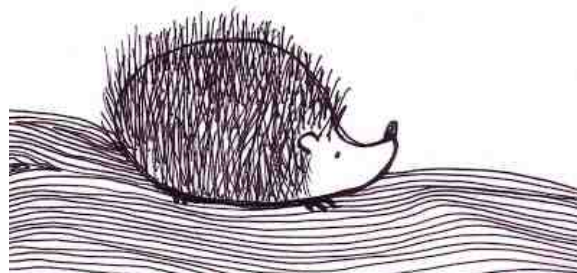
Ik heb bewondering voor mensen die ondanks tegenslag zich moedig en met opgeheven hoofd staande houden.

Ganzenveer gaat naar de NME-werkgroep van de Stichting Renkums Beekdal, in de persoon van Ineke Puijk, omdat deze werkgroep voor alle scholen in de gemeente Renkum in voor- en najaar sinds de sluiting van het MEC een prachtige natuurles in het beekdal aanbiedt.



Welterusten!

Voor egels zijn er steeds minder plekken in de natuur waar ze veilig en rustig hun winterslaap kunnen doorbrengen. De egel begint de winterslaap laat in het najaar, vanaf oktober of november, tot eind april. Ze maken daarvoor een nest van droog blad, gras en mos, onder een heg, boom of houtblokken.



Je kan de egel ook helpen door egelhuisje voor ze maken. Hoe je dat doet lees je hier! Wat heb je nodig?

- Houten krat of een stevige wijndoos
- Tuinslang 100cm
- Onbehandelde houten lat 120cm x 15mm x 20mm
- Houtschroeven 25 mm
- Decoupeerzaag, hamer, boormachine
- Schroevendraaier of accuboormachine

Stap 1: Maak een tunnel

We beginnen met het maken van de inlooptunnel naar het egelhuis. We zagen eerst de houten lat in 4 gelijke stukken, elk 30 cm lang. Met schoeven of spijkers zetten we de tunnel in elkaar.

Vervolgens zagen we aan de voorkant van de krat een ingang van 11cm x 15 cm in.

Stap 2: Bevestig de tunnel aan het huisje

Voor de benodigde stevigheid schroef je de inlooptunnel vast aan de zijwand van de krat. Het is belangrijk dat je dit vanuit binnen het egelhuis doet zodat de egel zich niet aan de schroeven kan verwonden.

Stap 3: Frisse lucht

Aan de achterkant van het krat boor je een gat waarin de tuinslang past. Steek de ventilatieslang ongeveer 5 cm door het gat naar binnen.

Nu is het egelhuisje klaar om in de tuin te zetten. Plaats het huisje in een rustige hoek. Zet de ingang van het egelhuisje naar de zuidwest kant zodat er geen wind in waait en zet de ingang een beetje schuin aflopend zodat geen water naar binnen loopt.

Kokerjuffers

Wist jij dat die 'kruipende takjes' in de sloot kokerjuffers kunnen zijn? De larven van schietmotten? Die larven maken een kokertje uit materiaal dat ze in hun omgeving vinden, zoals plantenmateriaal, resten van waterdieren, zandkor-

rels en kiezelsteentjes. Elk kokertje is uniek. Dat hoorde ik op een van de slootjesdagen. Dat was in juni, deze zomer.

Volgend jaar ga ik weer! Kom jij dan ook?



E-mailadressen gevraagd!

In ons adressenbestand van de IVN-leden van onze afdeling ontbreken nog van vele leden het e-mail adres. Daarom kunnen we deze leden niet bereiken met nieuwsberichten, zoals aankondigingen van interessante bijeenkomsten en excursies. In deze Zuidwester vindt u daarom een inlegvel waarop u gevraagd wordt om uw e-mail adres aan ons door te geven. U helpt ons, maar ook uzelf, heel erg wanneer u hieraan wilt meewerken!

Cees Kwakernaak, voorzitter

Nieuwe gidsencursus bijna van start

De IVN-afdelingen Ede, Veenendaal-Rhenen en Zuidwest Veluwezoom en de KNNV-afdeling Wageningen e.o. hebben hard gewerkt aan de opzet van de gidsencursus die begin 2017 zal starten en loopt tot maart 2018.

Het programma omvat 25 dinsdagavonden en 11 zaterdagochtenden. De avonden worden verzorgd in respectievelijk Ede (11x), Wageningen (11x) en Veenendaal (3x).

Vanuit onze afdeling hebben zich al 6 personen opgegeven, er is plaats voor 8 personen vanuit de afdeling. Voor het ontvangen van aanvullende informatie of om je aan te melden, neem contact op met Cees Kwakernaak (ceesc.kwakernaak@gmail.com) die nauw betrokken is bij het opzetten van de cursus. Op 11 oktober is er een informatieavond voor de cursisten georganiseerd.



Natuurwerkdag 2016

Op **zaterdag 5 november 2016** wordt door heel Nederland de grootste en gezelligste vrijwilligersactie in het groen georganiseerd! Vrijwilligers geven het landschap dan een onderhoudsbeurt. De locaties worden geleidelijk aan vanaf begin september op de website geplaatst. De Natuurwerkdag is een initiatief van LandschappenNL.

Sfeer proeven? Bekijk de impressie!
www.natuurwerkdag.nl

Natuurgidsen inspiratiedag op 15 oktober a.s.

Wil je inspirerende verhalen van andere natuurgidsen meemaken? Heb je behoefte je kennis wat betreft het gidsen uit te wisselen met andere natuurgidsen? Wil je wat nieuwe gidsvormen leren kennen? Kom dan naar de Natuurgidsen inspiratiedag.

De IVN-afdelingen Ede, Zuidwest Veluwezoom en Veenendaal-Rhenen organiseren samen met KNNV Wageningen e.o. deze inspiratiedag voor natuurgidsen, die gehouden wordt in Ede. Precieze tijd en plaats worden nog bekend gemaakt.

Het doel is dat gidsen elkaar ontmoeten en inspireren, zodat zij weer met nieuwe/andere ideeën aan het gidsen gaan.

Op het programma staat: het inspirerende verhaal (binnen en buiten) van twee gidsen uit Apeldoorn. Naar aanleiding daarvan gaan we met elkaar in gesprek. Verder zijn we 's middags te vinden in het bos tijdens een postentocht. Daarna praten we met elkaar door over de didactiek van het gidsen en feedback geven en ontvangen.

Deze inspiratiedag is verbonden met de in januari 2017 te starten Natuurgidsenopleiding (zie elders in dit blad). Daarover hoor je meer tijdens de dag.

Voor koffie/thee en lunch wordt gezorgd.
Jij komt toch ook?

Geef je op bij Albert Loef: albertloef@hotmail.com.

De foto hiernaast is gemaakt door Gerda van de Goor.

Stuifmail

Stuifmail is de digitale nieuwsbrief voor actieve, geïnteresseerde en betrokken IVN'ers. De nieuwsbrief verschijnt zes keer per jaar. Elke editie staat boordevol met nieuws van, voor, door en over IVN'ers.

<https://afdeling.ivn.nl/afdeling/intranet/informatie/communicatie/stuifmail>

Buitenladder

Activiteiten oktober 2016 t/m januari 2017

Informatie bij de werkgroepen:

- Arboretum: Betsie van Loenen, tel. 0317 - 41 81 24
- Vogelwerkgroep: Els Roode, tel. 0317 - 31 82 12
- Beken en sprengen: Ruud Schaafsma, tel. 0317 - 31 51 17, Gerrit Brouwer tel. 0317 - 35 15 45
- Landschapsonderhoud: Albert Smit, tel. 026 - 339 24 11 of mobiel 06-12 03 43 53.

Een gezamenlijke werkdag: met de werkgroep Beken en sprengen, Landschapsonderhoud en andere groepen uit de omgeving bij een grafheuvel in Quadenoord in de herfst. Verzamelen: nadere informatie en datum volgen op de website www.ivn.nl/afdeling/zuidwest-veluwezoom of bel Albert Smit tel. 026 - 339 24 11.

OKTOBER

Zaterdag 1 oktober 2016: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Bijhouden grote heide en bosperceel op de Bilderberg in Oosterbeek. Verzamelen: Bilderberglaan te Oosterbeek.

Zaterdag 8 oktober 2016: werkochtend werkgroep Beken en sprengen. Tijd 9:30 -12:30 uur. Verzamelen bij het mussennest.

Zaterdag 15 oktober 2016: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in het Heelsums beekdal nabij de manege. Verzamelen: Koninginnelaan bij manege Klein Vosdal te Heelsum.

Zaterdag 22 oktober 2016: werkochtend werkgroep Beken en sprengen. Tijd 9:30 -12:30 uur. Verzamelen bij het mussennest.

Zaterdag 29 oktober 2016: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in het Heelsums beekdal ten westen van de manege. Verzamelen: Koninginnelaan bij manege Klein Vosdal te Heelsum.

Zaterdag 29 oktober 2016: excursie Jufferswaard inclusief onderhoud oeverwaluwand. Start om 9.00 uur. Verzamelen op de parkeerplaats bij de veerstoep van het Renkumse veer. Per e-mail aanmelden bij els.frank@planet.nl.

NOVEMBER

Zaterdag 5 november 2016: Landelijke Natuurwerkdag: wilgen knotten in de Rosandepolder. Verzamelen: Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek.

Zaterdag 5 november 2016: werkochtend werkgroep

Beken en sprengen. Tijd 9:30 -12:30 uur. Verzamelen bij het mussennest.

Zaterdag 12 november 2016: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Onderhoud landgoed 'De Kamp' achter de (voormalige) papierfabriek Schut. Verzamelen: Utrechtseweg/viaduct A50 bij weg De Kamp.

Zaterdag 19 november 2016: werkochtend werkgroep Beken en sprengen. Tijd 9:30-12:30 uur. Verzamelen bij het mussennest.

Woensdag 23 november 2016: lezing van Ruud Schaafsma over het mooie IJsland. Locatie en tijd volgen later via de website www.ivn.nl/afdeling/zuidwest-veluwezoom.

Zaterdag 26 november 2016: zeevogelexcursie met o.a. Brouwersdam en Prunjepolder. Dagvullende auto-excursie. Vertrek om 7.30 uur vanaf Utrechtseweg 121 te Renkum. Per e-mail aanmelden bij els.frank@planet.nl.

Zaterdag 26 november 2016: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Knotten in het Heelsums beekdal. Verzamelen: Utrechtseweg 30, De Driekamp (nabij viaduct A50).

DECEMBER

Zaterdag 3 december 2016: werkochtend werkgroep Beken en sprengen, Tijd 9:30-12:30 uur. Verzamelen bij het mussennest.

Zaterdag 10 december 2016: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in de Rosandepolder. Verzamelen: Benedendorpsweg tegenover garage Klaassen te Oosterbeek.

Zaterdag 17 december 2016: werkochtend werkgroep Beken en sprengen. Tijd 9:30-12:30 uur. Verzamelen bij het mussennest.

Zaterdag 17 december 2016: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Onderhoud 'Vlinder-V' N-W langs de spoorbaan Utrecht – Arnhem. Verzamelen: Hoek Parallelweg/Telefoonweg te Wolfheze.

Zaterdag 31 december 2016: werkochtend werkgroep Beken en sprengen. Tijd 9:30-12:30 uur. Verzamelen bij het mussennest.

JANUARI

Zaterdag 7 januari 2017: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Wilgen knotten in het Heelsums beekdal. Verzamelen: Koninginnelaan te Heelsum bij de kerk op de heuvel.

Zaterdag 14 januari 2017: werkochtend werkgroep Beken en sprengen. Tijd 9:30-12:30 uur. Verzamelen bij het mussennest.

Zondag 15 januari 2017: wandeling Blauwe Kamer. Start om 9.00 uur. Verzamelen op de parkeerplaats bij restaurant De Blaauwe Kamer, Blaauwe Kamer 14, 6702 PA Wageningen. Per e-mail aanmelden bij els.frank@planet.nl.

Zaterdag 21 januari 2017: werkochtend werkgroep Landschapsonderhoud. Knotten in de Jufferswaard te Heelsum. Verzamelen: toegang 'de Noordberg' bij tunnel Fonteinalee/Rijksweg N225.

Zaterdag 28 januari 2017: werkochtend werkgroep Beken en sprengen. Tijd 9:30-12:30 uur. Verzamelen bij het mussennest.



MIX
Papier van
verantwoorde herkomst
FSC® C017135